

Pietari = Rock

Kontribuutiona Pietarin 300-vuotisjuhlille Suomen slavistiipiiri järjesti 10.10.2003 Helsingissä tilaisuuden otsikolla *Nykypäivän Pietari: Haasteita, mahdollisuuksia, kulttuuria ja vapaa-aikaa*. Kaunokirjallisuuden suhde Pietariin on sekin lähes 300-vuotinen, mutta helsinkiläisvoittoinen esitelmöitsijäjoukko keskittyi käsittelemään kaupungin ja kaunokirjallisuuden suhdetta pääasiassa nykypäivänä.

Tilaisuuden suoranainen helmi oli Tomi Huttusen ja Jussi Lassilan ”Pietari = Rock” -esitys pietarilaisen rockin kahden jättiläisen, Akvariumin Boris Grebenštšikovin ja DDT:n Juri Ševtšukin, sanoituksista. Näyteinä kuultiin yhteyden puoliakustisia Pietari-kappaleita, kuten Akvariumin *Bolota Nevy* ja DDT:n *Tšer-nyi Pjos Peterburg*, joille konseptualisti-valokuvaaja Andrei Tšežinin kuvasarjat Pietarin pihoista ja kaupungista tulvan kourissa muodostivat erinomaisen kuvituksen. Venäläisestä rockista kiinnostuneiden kannattaa ehdottomasti vierailla Tusovka ry:n sivuilla (www.tusovka.fi), joilta löytyy mm. rocksanoitusten suomennoksia.

Akvariumin tausta on neuvostoaajan pietarilaisessa underground-kulttuurissa, johon rock-yhteisö muodosti oman nurkkauksensa. Se oli rajattu toinen todellisuus, akvaario, jota varten yhtyeen johtaja ja lauluntekijä Boris Grebenštšikov loi myös erityisen kielen ja tekstuaalisen maailman. Hänen lyyrinen minänsä tarkastelee neuvostotodellisuutta siitä irrallaan, akvaarionsa lasin läpi. Grebenštšikovin teksteissä esiintyy dostojevskilaisen houreinen, elämiseen kelpaamaton ja apokalyptinen kaupunki, Leningrad, jolle vaihtoehdon muodostaa kirjallinen Pietari.

Hänen sanoituksilleen on tyypillistä monilähtöinen siteeraaminen, jossa viittaukset olottuvat venäläisistä symbolisteista ja avantgardisteista Jim Morrisoniin.

DDT ja Ševtšuk poikkeavat Akvariumista jo taustaltaan. Alunperin yhtye on lähtöisin Ufasta, josta käsin se 80-luvun alussa lauloi ”haloo Keskus, täällä Periferia”. Siinä missä Grebenštšikovin teksti on moniäänistä, DDT:n Ševtšukilla tekijän intentiont erottuvat selvemmin. Hänen tekstinsä ovat moralistisempia; niissä luonnon ja jumaluuden rinnalla ihmisen luoma osoittautuu merkityksettömäksi. Ševtšukin Pietari on arkisempi ja sen takapihat ja porttikongit yhdistyvät myös positiivisella tavalla luonnonelementteihin, äitiyteen sekä raamatullisiin teemoihin. Hänelle Pietari ei ole vankila, vaan myös positiivinen paikka. Lyyrikkona Ševtšuk on Grebenštšikovia kansallisempi ja sanastoltaan korkeakulttuurisempi.

Grebenštšikovista ja Ševtšukista on muodostettu analogia Dostojevskiin ja Tolstoihin. Seminaarissa syntyi keskustelua siitä, onko rinnastus oikeutettu. Dostojevskin tavoite oli edistää sobornostin ideaa. Hänen henkilöahmojensa elämä Pietarissa oli kuitenkin jatkuvaa aatteellisten ja uskonnollisten valintojen tekoa, joiden lopputulos ei ollut selkeän ortodoksinen, vaan jotain jonka sittenkin saattaisi voida rinnastaa Grebenštšikovin tekstien monikulttuuriseen synkretismiin.

Pietarin rock-elämä muodostaa oman erityisen osansa venäläistä kulttuuria ja myös venäläistä rock-lyriikkaa voidaan lähestyä Pietarin myytin, teeman ja tekstin käsittein. Tosin on hyvä muistaa, että venäläistäkin rockia on hyvin monenlaista. Pietarissa

on pilvin pimein uusia – toiset sanoisivat tuoreita – yhtyeitä, joiden tuotannon rinnalla sekä Grebenštšikov että Ševtšuk ovat molemmat yhtä lailla leimallisen kansallisia.

Pekka Pesonen muistutti omassa esitelmässään kahdesta eri tavasta puhua Pietarin myytistä. Solomon Volkovin suomeksikin ilmestyneessä Pietari-kirjassa myytti viittaa ennen muuta venäläisen kulttuurin kulta- ja hopeakausion loistokkaaseen kulttuurikaupunkiin, joka neuvostoaikana tuhoutui noustakseen uudelleen. Tätä ei pidä sekoittaa dualistiseen sekä menestyksen että tuhon elementit sisältävään myyttiin Pietarista, johon pohjaa Tartossa kehitelty pietarilaistekstin käsite. Puškinin, Gogolin ja Dostojevskin jälkeen pietarilaisteksti on esiintynyt erityisesti symbolistien tuotannossa, jolle intertekstuaalisuus oli muutenkin tyypillistä.

Sen sijaan akmeistien Ahmatovan ja Mandelštamin Pietari on pääasiassa kulttuurin ja sivistyksen kaupunki ilman pietarilaistekstin sisältämää tuhoelementtiä. Tätä traditiota Pietarin kuvauksessa edustaa myös Nabokov muistelmillaan sekä Brodsky, joka asettaa klassisen Pietarin rinnalle länsieurooppalaisen ja antiikin traditiot.

Leningradin pietarilaistekstin toi ennen muuta Andrei Bitov. Mutta onko pietarilaisteksti yhä olemassa? Pesosen mukaan pietarilaistekstin käsitettä voi soveltaa myös nykykulttuurin ilmiöihin. Pietarin dualistinen luonne loistokkaana mutta apokalyptisena, hukkuvana kaupunkina ei tällä hetkellä ole vahva kaunokirjallisuudessa, mutta sen sijaan se on esiintynyt mm. 300-vuotisjuhlisiin kriittisesti suhtautuneen kulttuuriväen lehtikirjoituksissa. Arvostelijoiden mukaan juhlilla on pyritty jatkamaan Pietari Suuren projektia Venäjän nostamiseksi

si suureksi ja eurooppalaiseksi. Hanke tulee kuitenkin tuhoutumaan omaan mahdottomuuteensa, koska liikkeelle on lähdetty kestävämmältä pohjalta. Pesosen mielestä tekstin käsitteen käyttö muiden kaupunkien kuvasten tutkimiseen ei olekaan ongelmatonta – niin oleellista pietarilaistekstin synnylle on ollut kaupungin erikoinen historia, epäluonnollinen syntymä ja perustamisen kohtaama vastustus.

Stanislav Savitskin mukaan venäläinen yhteiskunta on ollut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen jatkuvassa "post-tilassa", ajassa jonkin jälkeen. Se ilmenee jatkuvana tarpeena palata siihen, mitä oli ennen – ei niin kovin kaukaiseen, mutta täysin erilaiseen aikakauteen. Mitä kauemmaksi neuvosto-aika jää, sitä voimakkaammin se tuntuu olevan läsnä. Lännessä pukeudutaan CCCP-aiheisiin T-paitoihin, Venäjällä julkaistaan uudelleen 30-luvun kolhoosi- ja vakoojaromaaneja. Nyt niitä tosin lukevat uudet sukupolvet, jotka eivät kirjojen ensi-ilmistymisen aikaan olleet syntyneetkään.

Toistaiseksi neuvosto-aika on näyttäytynyt lähinnä nostalgiana tai tyyli-pastisseina. Historian syvällisempi käsittely on vasta alkamassa. Savitski on analysoinut pietarilaisten kulttuurihahmojen julkaistuja omaelämäkertoja. Viime aikoina muistelmia on alkanut ilmestyä hyvinkin nuorten ikäluokkien edustajilta. Buumi menneisyyden muistelussa koettiin myös lokakuun vallankumouksen jälkeen, kun vanha älymystö kuvasi mennyttä maailmaa. Savitskin mukaan nykyinen tilanne muistuttaa kuitenkin enemmän aikaa Ranskan vallankumouksen jälkeen, sillä 1990-luvun kirjoituksissa muistellaan menneen aikakauden lisäksi toteutumattomia haaveita. Neuvostojärjestelmän kaaduttua odotukset uutta aikaa kohtaan olivat

suuret. Niiden täyttymättömyys on saanut ihmiset kyynisiksi ja kääntymään mennyttä kohti, mm. kirjoittamaan muistelmia.

Lopuksi venäjän opiskelijat Jelena Skibjuk ja Akseli Kajanto kertoivat Pietarista vaihto-opiskelukokemustensa perusteella. Venäjällä opiskelijat ovat hyvin nuoria, ja järjestelmä poikkeaa kovasti länsimaisesta. Opinnot suoritetaan valmiin ja hyvin tiiviin viiden vuoden opinto-ohjelman mukaan, johon jousto ja itse otetut vapaudet eivät sovi. Kaikki opiskelevat sekä kieltä että kirjallisuuden historiaa läpi tutkinon. Joitakin opiskelijoita se harmittaa, sillä jo toisena vuonna valitaan suuntautuminen kieleen tai kirjallisuuteen ja seminaarityöt – toisena vuonna proseminari, kolmantena ja neljäntenä molempina kaksi seminaarityötä – tehdään sen mukaan. Opintoihin kuuluu myös puolentoista kuukauden harjoittelu koulussa sekä pedagogisia opintoja. Opintoihin sisältyvät muut humanistiset ja yleissivistävät aineet saattavat tuntua jo turhilta muutenkin kuormittavassa opinto-ohjelmassa.

Vaikka vaihto-opiskelijoille on annettu vapaus valita, mille kursseille osallistua, täysin muodolli-

suuksitta he eivät pääse. Aluksi on kaksipäiväinen kielikoe, jonka perusteella määrätään käytännön kielitaidon ryhmiin. Kajanon mukaan vaati työtä päästä eroon kielitaitoryhmästä, joka tuntui vievän aikaa muilta opinnoilta. Sekä Skibjuk että Kajanto olivat käyneet paikallisille opiskelijoille tarkoitettuja kursseja. Kirjallisuuden opetuksessa opettajien rooli oli vahva, mutta näiden keskenään erilaisten tulkintojen ansiosta vaihtoehdotet näkökulmat nousivat esiin. Opiskelijat tekevät oma-aloitteisesti ryhmätöitä jakeakseen tehtäviä, sillä lukulistat ovat hyvin laajoja.

Kaikesta huolimatta vapaa-aikaakin oli riittänyt. Skibjukille odottamattoman tärkeäksi osaksi Pietarin-kokemusta muodostui ortodoksinen kirkko, johon hän pääsi tutustumaan perinpohjaisesti mm. työskentelemällä vanhassa Valamon luostarissa. Kajanto luetteli muita vapaa-ajan mahdollisuuksia: teatterit, klubit, galleriat. Kumpikin oli hankkinut Pietarin filharmonian abonementin. Koko ajan tuntui tapahtuvan jotain ja myös opintojen kautta tarjoutui mahdollisuus tutustua kulttuurielämän henkilöihin.

**Ulla Hakanen
Kaisa Herva**

Tietä naiselle! Näyttely neuvostonaisen historiasta

Suomessa oli tänä kesänä ainakin kaksi venäläiseen erityisteemaan liittyvää näyttelyä: Helsingissä esiteltäytyi mammutinpoikanen Dima, joka sai suuren yleisösuosion, ja Tampereen työväen keskusmuseon tiloissa järjestettiin näyttely *Tietä naiselle! Neuvostonainen 1920-luvulta 1970-luvulle*. Se jäi hellekesän varjoon. Näyttely alkoi, kun opiskelijat lähtivät, ja ehti loppua, kun opiskelijat palailivat syyslukukaudel-

le. Kuka ehti nähdä näyttelyn? Kukaan siitä ei ainakaan kirjoittanut – edes paikallisessa sanomalehdessä.

Miksi mammutinpoikanen kiinnostaa suurta yleisöä mutta näyttely venäläisistä naisista ei? Jos ihmisen kiinnostusta eläinten historiaan voidaan tulkita niin, että suhde eläimeen ihmisen "toisena" määrittelee myös ihmiskuvaa ja on siis selittämässä ihmisyden muutoksia, eikö naisten